

หน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคต: ศึกษาบทบัญญัติ
ในหมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560¹

The Natural Resource Conservation Duties of Present Generations for Future
Generations: A Study of the Provisions in the Chapter on Duties of the Thai
People under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560²

นิภาภรณ์ ลาภเสถียร³

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

19 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000, ประเทศไทย

อีเมลติดต่อ: nipaporn.la@up.ac.th

Nipaporn Lapsatian⁴

School of Law, University of Phayao

19 Moo 2, Maeka, Mueang, Phayao 56000, Thailand

Email: nipaporn.la@up.ac.th

Received: December 17, 2021 Revised: March 21, 2022 Accepted: March 28, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวคิดทางสิ่งแวดล้อมเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน 2) ประเด็นปัญหาของมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อคนรุ่นอนาคต และ 3) แนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

จากการศึกษาพบว่า 1) หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนากฎหมายได้ 2) แม้บุคคลจะไม่ร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐ ตามมาตรา 50 (8) ก็ไม่ได้มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงกับบุคคลที่ไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว การกำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยมาตรา 50 (8) เป็นเพียงการกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลกับภาครัฐซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน และมาตรานี้มีลักษณะเป็นบทบัญญัติในเชิงกฎหมายเทคนิค

---

¹ ได้รับทุนสนับสนุนการทำผลงานวิจัย, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปี 2564.

² Granted Research Grant, School of Law, University of Phayao, 2021.

³ อาจารย์.

⁴ Lecturer.

ทำให้กฎหมายนี้ไม่มีเหตุผลทางศีลธรรมคอยหนุนหลัง เป็นเหตุให้บุคคลขาดความตระหนักในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว และมาตรานี้ยังสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน แต่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้มีข้อความที่ชัดเจนพอที่จะแสดงให้ปวงชนชาวไทยซึ่งเป็นคนรุ่นปัจจุบันได้ตระหนักในภาระหน้าที่ดังกล่าวต่อคนรุ่นอนาคต ดังนั้นควรระบุให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 50 (8) ว่า “บุคคลมีหน้าที่ในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครอง... ทรัพยากรธรรมชาติ... เพื่อประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต” การบัญญัติไว้เช่นนี้ ทำให้เห็นโดยชัดแจ้งว่ามีการยอมรับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย และ 3) การจะผลักดันให้ประชาชนปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 50 (8) ภาครัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในทุกระบบการศึกษา และการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ; คนรุ่นอนาคต; หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

Abstract

This research aims to study the followings; 1) environmental concept on intergenerational equity, 2) the difficulty around Section 50 (8) of the Constitution of Thailand on duties of the Thai people to preserve natural resources for the future generations, and 3) the suggestion on how Thais can implement the Section 50 (8).

The research indicates the followings; 1) Intergenerational equity is an applicable concept for this legal topic, 2) although the people are not willing to implement the Section 50 (8), the law itself is not directly enforceable on the people. The Section is only to regulate the relation between the people and its state according to public law principle. Moreover, the Section is technical and therefore not morally supported. As the result, the people are not encouraged to its implementation. The Section is also related to the intergenerational equity, however the Section fails to clearly state the obligation of Thai people on the principle. Therefore, it should be clearly stated in the Constitution under Section 50 (8) as the following – “Persons are obligated to cooperate and to support preservation and protection of ... natural resources ... for the future generations”. This clarity of a statement shall entrench the intergenerational equity principle in the legislation, and 3) to encourage the implementation of the Section 50 (8), the state needs to work through education system on natural resources and nature preservation for the general public.

Keywords: Conservation Natural Resources; Future Generation; Duties of the Thai People

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของปัจจัยสี่ และเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตที่มีมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นขาดไม่ได้ ซึ่งปัจจุบันพบว่า ทรัพยากรธรรมชาติมีสภาพเสื่อมโทรมและร่อยหรอลงไปมาก⁵ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนของมนุษย์ ด้วยความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์จึงเป็นเหตุผลที่คนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งก็คือคนที่ถือกำเนิดมา มีสภาพบุคคลแล้ว มีหน้าที่ต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคตซึ่งก็คือคนที่ยังไม่ถือกำเนิดมา มีสภาพเป็นบุคคล แต่สามารถคาดหมายได้ว่า จะเกิดมาบนโลกใบนี้ในอนาคต ทรัพยากรธรรมชาติก็เปรียบเสมือนทรัพย์มรดกที่จะถูกถ่ายทอดและส่งต่อไปยังคนรุ่นอนาคตอย่างแน่นอน คนรุ่นอนาคตก็มีความชอบธรรมเช่นเดียวกันกับคนรุ่นเราที่จะได้ดำรงชีวิตภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีและมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเพียงพอต่อการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของพวกเขา⁶ หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการรักษาคุ่มครองและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติของคนรุ่นปัจจุบันให้คงอยู่ไปถึงคนรุ่นอนาคต ถือเป็นมาตรการหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน⁷ ดังนั้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของคนรุ่นปัจจุบันต้องคำนึงถึงหน้าที่ที่พึงมีต่อคนรุ่นอนาคตด้วย หน้าที่ที่ว่าคือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

แม้ว่าภาครัฐจะมีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่หากปล่อยให้เป็นที่ของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคงจะไม่บรรลุผลสำเร็จได้ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้จะต้องถูกส่งต่อเพื่อการใช้ประโยชน์ตามความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นอนาคตอย่างแน่นอน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อคนรุ่นอนาคต จึงเป็นหน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันที่จะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคตด้วย นำมาซึ่งคำถามของการศึกษานี้ว่า ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยซึ่งเป็นคนรุ่นปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้หรือไม่ แล้วบทบัญญัติดังกล่าวมีประเด็นปัญหาอย่างไร และจะมีแนวทางใดบ้างที่จะเป็นการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทางสิ่งแวดล้อมเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อคนรุ่นอนาคต

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

⁵ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสิ่งแวดล้อม*, พิมพ์ครั้งที่ 13 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544), 9-10.

⁶ อานาจ วงศ์บัณฑิต, *กฎหมายสิ่งแวดล้อม*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562), 45-46.

⁷ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, *การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อสิทธิของประชาชนปะทะนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ: กรณีมาบตาพุด* (รายงานการวิจัย) (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551), 9.

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาแนวคิดเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อคนรุ่นอนาคต วิเคราะห์ประเด็นปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการพัฒนาบทบัญญัติ กฎหมายและแนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน และการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา 50 (8) ข้อมูลที่ได้มาจากหนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และกฎหมาย โดยนำมา รวบรวมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบถึงประเด็นปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของปวงชนชาวไทยตามมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พร้อมทั้งหาข้อสรุปและให้ข้อเสนอแนะ ที่เหมาะสมต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงความสำคัญของแนวคิดทางสิ่งแวดล้อมเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน

1.5.2 ทำให้ทราบถึงประเด็นปัญหาของมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อคนรุ่นอนาคต

1.5.3 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

2. ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษา หน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคต ศึกษา บทบัญญัติในหมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สามารถ แยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

2.1 ความสำคัญของแนวคิดทางสิ่งแวดล้อมเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน (Intergenerational Equity)

ในเอกสารเรื่องความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice) อธิบายไว้ว่า ความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมระหว่างรุ่น หมายถึง ความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมระหว่างคนต่างรุ่นกันในการใช้ สภาพแวดล้อมที่จะต้องไม่ใช้มากเกินไปโดยคนรุ่นใดรุ่นหนึ่ง จนถึงจุดที่จะไม่เหลือสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพไว้ให้ คนรุ่นอนาคตได้ใช้⁸ แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างนโยบายและกฎหมายสิ่งแวดล้อม และแนวคิดเรื่อง Planetary Trust ของ Edith Brown-Weiss ซึ่งอิงหลักกฎหมาย Public Trust ตามหลักการนี้ยืนยันว่า มนุษย์

⁸ คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม, ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ: พี. เพรส, 2560), 8.

ต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติบนโลกเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นอนาคตซึ่งจะมาเป็นผู้รับประโยชน์ต่อไปด้วย ดังนั้นคนรุ่นปัจจุบันจึงไม่สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไรก็ได้ โดยที่ไม่คำนึงถึงหน้าที่ที่มีต่อคนรุ่นอนาคต⁹

กล่าวโดยสรุป หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการรักษาคุ้มครองและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติของคนรุ่นปัจจุบันให้คงอยู่ไปถึงคนรุ่นอนาคต เพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยเป้าหมายสำคัญของหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนมี 3 ข้อ คือ 1) คนรุ่นปัจจุบันต้องส่งมอบโลกใบนี้ไปยังคนรุ่นอนาคตในสภาพที่ไม่เสื่อมโทรมมากไปกว่าสภาพที่คนรุ่นปัจจุบันได้รับมา (การอนุรักษ์คุณภาพ) 2) คนรุ่นปัจจุบันต้องคงไว้ซึ่งความหลากหลายของฐานทรัพยากรเพื่อเปิดให้คนรุ่นอนาคตมีทางเลือกเหลือมากที่สุดสำหรับแก้ปัญหาและตอบสนองคุณค่าที่ยืดถือ (การอนุรักษ์ทางเลือก) และ 3) คนแต่ละรุ่นต้องจัดให้คนที่มีชีวิตอยู่ในรุ่นของตนมีสิทธิเข้าถึงมรดกที่ตนได้รับมาจากคนรุ่นก่อนอย่างยุติธรรม และต้องอนุรักษ์การเข้าถึงนั้นสำหรับคนรุ่นอนาคต (การอนุรักษ์การเข้าถึง)¹⁰ ดังนั้นภายใต้หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนยืนยันว่าหน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบเพื่อความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นอนาคต หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนจึงควรเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญในการนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย รวมถึงวิधिพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยด้วย

2.2 วิเคราะห์ประเด็นปัญหาของมาตรา 50 (8) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อคนรุ่นอนาคต

เมื่อเราเกิดมามีสภาพบุคคลย่อมมีสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด กลับกันก็ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดด้วย ประชาชนในฐานะเป็นผู้อยู่ใต้การปกครอง ซึ่งรัฐธรรมนูญให้ประชาชนได้ไปซึ่งสิทธิและเสรีภาพบางอย่าง แต่รัฐธรรมนูญก็ได้กำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่บางประการเป็นของคู่กันด้วย กล่าวคือ เมื่อประชาชนได้รับประโยชน์จากภาครัฐ ประชาชนก็ต้องมีหน้าที่ต่อรัฐบางประการด้วย¹¹ คำว่า “หน้าที่” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง กิจที่จะต้องทำด้วยความรับผิดชอบ ส่วนคำว่า “ปวงชนชาวไทย” ตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญนี้ คือประชาชนหรือพลเมืองของประเทศไทย เมื่อรวมกันแล้วจะมีความหมายว่า ภาระและความรับผิดชอบที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลซึ่งเป็นชนชาวไทยต้องกระทำให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย¹² จากการศึกษามาตรา 50 (8) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติไว้ว่า “ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม” ซึ่งพบประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

⁹ กอบกุล ราชะนาคร, พัฒนาการของหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชน (เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 25) (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549), 22.

¹⁰ ทศพล ทรศนกุลพันธ์, การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อสิทธิของประชาชนปะทะแนวนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ: กรณีมาบตาพุด, 9.

¹¹ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2548), 176-177.

¹² บุญสงค์ ลาคำ, “บทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญ เรื่อง รัฐธรรมนูญ: หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย,” แก้วไขศรีล่าสุด 2564, สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2564, https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/253/files/Analysis/60/11_60.pdf

1) หน้าที่ที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 50 (8) แม้บุคคลจะไม่ร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐ ก็ไม่ได้มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงกับบุคคลที่ไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว ภาครัฐจะไปฟ้องร้องบุคคลว่าไม่ทำหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้ การกำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยมาตรา 50 (8) เป็นเพียงการกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลกับภาครัฐในเชิงโครงสร้างทางการปกครองซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน จึงไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงต่อบุคคลที่จะต้องปฏิบัติตาม เมื่อสถานะทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญไม่ผูกพันและไม่มีผลทางกฎหมายโดยตรงต่อบุคคล ผลจากการไม่ทำหน้าที่ในมาตรานี้จึงไม่มีการฟ้องร้องบุคคลโดยตรงว่าไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้จึงไม่อาจเกิดขึ้น โดยในทางทฤษฎี สถานะทางกฎหมายของบทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของประชาชนจะไม่ผูกพันและมีผลโดยตรงต่อบุคคลในการบังคับให้ต้องปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด แต่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บทที่มีผลให้ภาครัฐตรากฎหมายลำดับรองซึ่งมีผลบังคับโดยตรงต่อบุคคลได้ อำนาจแห่งกฎหมายลำดับรองทำให้บุคคลต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด ไม่เช่นนั้นอาจมีความรับผิดได้ ซึ่งหมายความว่า ผลแห่งบทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของประชาชนที่รัฐธรรมนูญกำหนดแสดงผลทางอ้อมผ่านบทบัญญัติของกฎหมายลำดับรองให้บุคคลต้องผูกพันในทางกฎหมายที่มีสภาพบังคับโดยตรง¹³ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 97 ที่มีสาระสำคัญสรุปได้ว่า บุคคลมีหน้าที่ที่จะต้องไม่กระทำการโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของภาครัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ได้กำหนดสภาพบังคับทางกฎหมายไว้โดยบุคคลดังกล่าวต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่ภาครัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปนั้น จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การทำหน้าที่ของบุคคลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ กล่าวคือ หน้าที่ที่จะต้องไม่กระทำการที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของภาครัฐ และกำหนดสภาพบังคับทางกฎหมายว่าผู้ที่เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหายจะต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่ภาครัฐ ดังนั้น ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของภาครัฐ จึงอาจถูกภาครัฐฟ้องร้องตามพระราชบัญญัตินี้ได้โดยตรง การกำหนดหน้าที่ตามมาตรา 97 มีเป้าหมายเดียวกับมาตรา 50 (8) คือต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์เพื่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตาม หน้าที่ตามมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยไม่ผูกพันและมีผลโดยตรงต่อบุคคลในการบังคับให้ต้องปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ดังนั้นแล้ว การทำหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐจึงขึ้นอยู่กับสามัญสำนึกของแต่ละบุคคลในสังคม ซึ่งอาจมีมากหรือน้อยแตกต่างกันออกไป หากบุคคลในสังคมมีสามัญสำนึกในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวน้อย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคงจะบรรลุเป้าหมายได้ยาก ส่งผลถึงความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ของคนรุ่นอนาคตที่อาจถูกกระทบไปด้วย

¹³ กษมา เดชรักษา และชุตติพงษ์ สมทรัพย์, “หน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญ: สถานะและความผูกพันทางกฎหมาย,” *พินเนศวร์ สาร* 14, ฉ. 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561): 201-209.

2) หน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 50 (8) มีขึ้นเนื่องจากภาครัฐไม่อาจดำเนินงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียวได้ แต่จำต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน หน้าที่ของปวงชนชาวไทยในหมวดนี้ เป็นบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นภารกิจที่พึงทำด้วยความรับผิดชอบของประชาชนทุกคน จากการศึกษาพบว่า มาตรานี้ได้กำหนดหน้าที่ในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อ 1) รองรับหลักสากลที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีองค์การระหว่างประเทศในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) เปิดช่องให้แก่ประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ในการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และ 3) เป็นการสร้างจิตสำนึกให้แก่คนในชาติว่าควรร่วมมือกันในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพด้วย¹⁴ เนื่องจากว่าทรัพยากรธรรมชาติทุกวันนี้ตกอยู่ในสถานะที่เสื่อมโทรมและร่อยหรอลงไปเรื่อย ๆ ดังนั้น ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีการบัญญัติหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามาตรา 50 (8) เป็นกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงบางอย่างซึ่งไม่เกี่ยวกับศีลธรรม แต่เป็นเรื่องที่จะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาทันที เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าบางอย่าง นั่นก็คือปัญหาความเสื่อมโทรมและร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งที่กำหนดขึ้นมาไม่ใช่เรื่องศีลธรรมแต่เป็นความจำเป็นตามสถานการณ์ของสังคมที่จะต้องทำ เพราะหากประชาชนไม่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐ ทรัพยากรธรรมชาติก็อาจจะเสื่อมโทรมและร่อยหรอลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งหากปล่อยให้เป็นอย่างนั้นแล้ว คนในรุ่นอนาคตจะได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติไปด้วย ซึ่งกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเช่นนี้เรียกว่า “กฎหมายเทคนิค (Technical Law)” ยกตัวอย่างเปรียบเทียบ เช่นตามความคิดไทยแต่เดิมการตัดไม้ไม่ใช่เรื่องผิดศีลธรรม แต่ปัจจุบันนี้มีกฎหมายห้ามเพราะเหตุผลบางอย่างที่ต้องการรักษาป่าไม้ไว้ให้ลูกหลาน เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติมีไว้ใช้อย่างยาวนานและเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วยเหตุผลนี้ จึงต้องมีกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ออกมา กฎหมายว่าด้วยป่าไม้จึงเป็นกฎหมายเทคนิค ซึ่งกฎหมายเทคนิคมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นทันทีเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ ซึ่งเป็นเหตุผลทางเทคนิค และ 2) กฎเกณฑ์เหล่านั้นไม่มีเหตุผลในทางศีลธรรมคอยสนับสนุนอยู่¹⁵ เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามาตรา 50 (8) มีลักษณะเป็นบทบัญญัติในเชิงกฎหมายเทคนิค เนื่องจากมาตรานี้บัญญัติขึ้นเมื่อไม่นานโดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องช่วยกันในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมและร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ ให้ทรัพยากรธรรมชาติดังคงความสมบูรณ์สำหรับการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน และกฎเกณฑ์นี้ไม่มีเหตุผลในทางศีลธรรมกล่าวคือ แม้ว่าบุคคลจะไม่ทำหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยกันกับภาครัฐก็ไม่ใช่เรื่องของการกระทำที่ชั่วร้าย หากไม่ทำหน้าที่ก็เป็นเรื่องการเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้น หากบุคคลนั้นไม่ทำหน้าที่ดังกล่าวบุคคลนั้นก็ไม่ได้รู้สึกว่าเขากำลังทำชั่วหรือทำผิดศีลธรรมใด ๆ เมื่อกฎหมายเทคนิคไม่มีศีลธรรมคอยหนุนหลัง การฝ่าฝืนหรือ

¹⁴ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560,” 1 พฤษภาคม 2562.

¹⁵ สมยศ เชื้อไทย, *ความรู้กฎหมายทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 28 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564), 60-61.

การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเทคนิคจึงสามารถพบเห็นได้ทั่วไป เนื่องจากคนที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเทคนิคไม่ได้รู้สึกว่ามันนั้นกระทำความชั่วหรือทำผิดศีลธรรมใด เพราะฉะนั้นแล้ว กฎหมายเทคนิคจึงไม่มีลักษณะบังคับตามธรรมชาติ เมื่อเทียบกับกฎเกณฑ์เรื่องการห้ามลักทรัพย์ การห้ามฆ่าผู้อื่นเหล่านี้ถือเป็นกฎเกณฑ์ที่มีต้นตอมาจากศีลธรรม มีลักษณะบังคับอยู่ในตัวตามธรรมชาติ ซึ่งทุกคนรู้ว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นสิ่งชั่วร้ายจึงหลีกเลี่ยงที่จะไม่กระทำการดังกล่าว ด้วยเหตุนี้กฎหมายเทคนิคจึงมีจุดอ่อนในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายกับคนในสังคม ด้วยเหตุที่ว่ามาตรา 50 (8) มีลักษณะเป็นบทบัญญัติในเชิงกฎหมายเทคนิค ทำให้การบังคับใช้มาตรานี้ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมาตรา 50 (8) ไม่มีลักษณะบังคับตามธรรมชาติ ประกอบกับผลการวิเคราะห์ในข้อที่ผ่านมาซึ่งพบว่า แม้บุคคลจะไม่ร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐตามมาตรา 50 (8) ก็ไม่ได้มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงกับบุคคลที่ไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว ทำให้บุคคลในสังคมขาดความตระหนักและละเลยในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาในกรณีที่ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว ภาครัฐจะต้องทำให้ประชาชนเกิดมีความสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองที่ดีโดยจะต้องเคารพกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพราะถ้าจิตสำนึกเช่นนี้มีอยู่ในจิตใจของประชาชนในสังคมอย่างแพร่หลาย ประชาชนก็จะปฏิบัติหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนุญกำหนดไว้¹⁶ ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประสบผลสำเร็จมากขึ้นนั่นเอง

3) รัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 50 (8) มีการบัญญัติถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ซึ่งเป็นคนในรุ่นปัจจุบันว่าจะต้องร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด โดยใช้ให้น้อยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียต่อบริเวณที่น้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง¹⁷ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสงวน รักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้คงอยู่ตลอดไปนานที่สุดเท่าที่จะนานได้ หรือสงวนไว้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติมากที่สุด ถ้าปราศจากการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติก็จะเกิดความเสียหายหรือหมดสิ้นไป¹⁸ พอจะตีความได้ว่าคนรุ่นปัจจุบันมีหน้าที่ตามรัฐธรรมนุญในการสงวน รักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยาวนานของมวลมนุษยชาติ ซึ่งหมายถึงความรวมถึงคนรุ่นอนาคตด้วย บทบัญญัตินี้จึงสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน ซึ่งมีหลักการว่ามนุษย์มีหน้าที่ซึ่งเป็นความรับผิดชอบในการรักษาคุ้มครองและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและให้คงอยู่ไปเป็นประโยชน์ถึงคนรุ่นอนาคต แม้ว่าคนรุ่นปัจจุบันจะสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แต่จะใช้อย่างไรก็ได้โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นกับคนรุ่นอนาคตไม่ได้ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้มีข้อความที่ชัดเจนพอที่จะแสดงให้เห็นภาระหน้าที่ดังกล่าวต่อคนรุ่นอนาคต ขอยกตัวอย่างรัฐธรรมนุญของสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล 1988 แก้ไขเพิ่มเติม 2014 มาตรา 225 ที่ระบุว่า

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, 61-62.

¹⁷ ปิยะดา วชิระวงศ์, *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562), 26-27.

¹⁸ นิมนต์ คลังกุล, “ผลการดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้เรื่องอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, 2545), 13.

“รัฐบาลและชุมชนมีหน้าที่ที่จะป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต”¹⁹ บทบัญญัติดังกล่าวระบุอ้างอิงไปถึงคนรุ่นอนาคต อันเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญดังกล่าวให้ความสำคัญกับหน้าที่ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของคนรุ่นปัจจุบันในการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของคนรุ่นอนาคตที่ยังไม่ถือกำเนิดมา โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นหากเป็นที่คาดหมายได้ว่าคนรุ่นอนาคตจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาของพวกเขา ภายใต้หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนรุ่นปัจจุบันจึงมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและให้คงอยู่ไปเป็นประโยชน์ถึงคนรุ่นอนาคต อันเป็นความชอบธรรมที่คนรุ่นอนาคตควรได้รับ ดังนั้น ควรระบุให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (8) ว่า “บุคคลมีหน้าที่ในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครอง... ทรัพยากรธรรมชาติ... เพื่อประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต” การบัญญัติไว้เช่นนี้ทำให้เห็นโดยชัดเจนว่ามีการยอมรับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนได้รับการยอมรับไว้ในรัฐธรรมนูญของต่างประเทศรวมถึงยังมีความเห็นของนักวิชาการว่าหลักการนี้ควรนำมาใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้วย เหตุที่ต้องกำหนดเพิ่มเติมไว้ในรัฐธรรมนูญ หมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยเพื่อ 1) สร้างความตระหนักในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนี้และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งต้องเป็นไปเพื่อการใช้ประโยชน์ในการตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต 2) แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นปรารถนาที่จะกำหนดหน้าที่ดังกล่าวของคนรุ่นปัจจุบันที่เป็นไปเพื่อคนรุ่นอนาคตในกฎหมายสูงสุดของประเทศ และ 3) ในอนาคตอาจมีการใช้บทบัญญัตินี้เป็นแม่บทในการพัฒนากฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ แม้คนรุ่นอนาคตจะยังไม่มีสภาพบุคคล แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่คาดการณ์ได้ว่าถึงอย่างไรคนรุ่นอนาคตก็จะต้องมีการถือกำเนิดมามีสภาพบุคคลเพราะมนุษย์ยังคงดำรงเผ่าพันธุ์อยู่เรื่อยไป ดังนั้นแล้ว บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญต้องกำหนดหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคต ให้เป็นภารกิจที่จะต้องทำด้วยความรับผิดชอบของคนรุ่นปัจจุบัน เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์อันชอบธรรมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ของคนรุ่นอนาคต ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาเหล่านั้นสมควรได้รับด้วย

2.3 แนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8) ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

วิเศษ เพ็งวันสรรค และคณะ อธิบายว่า เพื่อให้การอนุรักษ์นั้นเกิดความยั่งยืน ต้องสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง²⁰ โดยหนึ่งในปัจจัยที่มี

¹⁹ คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม, ชีระวุฒิ เต็มสิริวัฒนกุล และฐิตินันท์ เต็งอำนวยการ, *ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน* (รายงานการวิจัย) (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2560), 105.

²⁰ ศุภวิษญ์ จิราพงษ์ และธนัสถา โรจนตระกูล, “แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบยั่งยืน,” *วารสารร้อยแก่นสาร* 6, ฉ. 10 (ตุลาคม 2564): 454.

อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์กรอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องการอนุรักษ์จากสื่อต่าง ๆ หนึ่งในข้อเสนอแนะในการศึกษาดังกล่าวคือ เน้นการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่สมาชิก จัดอบรมสัมมนาบุคลากรนอกสถานที่ ส่งเสริมการพัฒนาสื่อเพื่อเพิ่มความรู้อีกสมาชิก เช่น การจัดมุมที่อ่านหนังสือ หรือการให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายในชุมชน²¹ และกฎบัตรโลกเพื่อธรรมชาติ ค.ศ. 1982 ซึ่งรับรองโดยสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติก็ยืนยันว่า “มนุษย์ต้องแสวงหาความรู้เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมความสามารถในการใช้ทรัพยากรของตนเองในลักษณะที่จะสงวนรักษาพันธุ์สิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต”²² จึงเห็นได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับประเด็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเป็นปัจจัยที่สามารถกระตุ้นหรือผลักดันให้คนตระหนักในหน้าที่และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นได้

ดังนั้น การจะผลักดันหรือส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมหรือการกระทำที่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์อันชอบธรรมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ของคนรุ่นอนาคต ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8) ภาครัฐต้องตรากฎหมายหรือกำหนดเป็นนโยบายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในทุกกระบวนการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ซึ่งความรู้จะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการกระตุ้นหรือผลักดันเพื่อให้เกิดความตระหนักและพัฒนาพฤติกรรมกรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ประชาชนก็จะเข้ามาทำหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับภาครัฐตามมาตรา 50 (8) นี้

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปผล

หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนากฎหมายได้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 50 (8) แม้บุคคลจะไม่ร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับรัฐ ก็ไม่ได้มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงกับบุคคลที่ไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว การกำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยมาตรา 50 (8) เป็นเพียงการกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลกับภาครัฐซึ่งจะไปตามหลักกฎหมายมหาชน และมาตรานี้มีลักษณะเป็นบทบัญญัติในเชิงกฎหมายเทคนิค ทำให้กฎเกณฑ์นี้ไม่มีเหตุผลทางศีลธรรมคอยหนุนหลัง เป็นเหตุให้บุคคลขาดความตระหนักและละเลยในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว และมาตรานี้สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน แต่บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้มีข้อความที่ชัดเจนพอที่จะแสดงให้ปวงชนชาวไทยซึ่งเป็นคนรุ่นปัจจุบันได้ตระหนักในภาระหน้าที่ดังกล่าวต่อคนรุ่นอนาคต จึงอาจทำให้บุคคลในสังคมละเลยในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว หากประชาชนไม่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐ ทรัพยากรธรรมชาติก็อาจจะเสื่อมโทรมและร่อยหรอลงไปเรื่อย ๆ

²¹ ศิริวรรณ พรเลิศวิวัฒน์, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรป่าชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านท่าวังไทร ตำบลวังหมี่ อำเภอลำปาง จังหวัดนครราชสีมา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2541), 83-88.

²² กอบกุล ราชะนาค, *พัฒนาการของหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชน* (เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 25), 22.

หากปล่อยให้เป็นอย่างนี้นั้นย่อมส่งผลไปถึงความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ของคนรุ่นอนาคตที่อาจถูกกระทบไปด้วย ซึ่งการจะผลักดันให้ประชาชนปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 50 (8) ภาค รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในทุกกระบวนการศึกษา และการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะ

3.2.1 เห็นควรให้เพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (8) ดังความว่า “บุคคลมีหน้าที่ในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครอง... ทรัพยากรธรรมชาติ... เพื่อประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต”

3.2.2 เห็นควรระบุเพิ่มเติมเป็นบทบัญญัติในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตรากฎหมายหรือกำหนดเป็นนโยบายการศึกษา เช่น กำหนดว่า “รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในทุกกระบวนการศึกษาและการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

References

- Amnat Wongbundit. *Environmental Law*. 4th ed. Bangkok: Winyuchon, 2019. [In Thai]
- Jurisprudence Sukhothai Thammathirat Open University. *Teaching Document on Environmental Law Course*. 13th ed. Nonthaburi: The Office of the University Press Sukhothai Thammathirat Open University, 2001. [In Thai]
- Kanuengnit Sribuaiam. *Environmental Justice*. Bangkok: P.Press, 2017. [In Thai]
- Kanungnit Sribua-iam, Teerawut Temsiriwattanakul, and Thitinan Teng-Amnuai. *The Relationship Between Human Rights and the Environment for the Sustainable Environmental Protection of Human Rights* (Research Report). Bangkok: Office of the National Human Rights Commission, 2017. [In Thai]
- Kasama Dechraksa, and Chutipong Somsap. “Duties of the Thai People in the Constitution: Legal Status and Obligations.” *Phikanesam* 14, no. 2 (July–December 2018): 209. [In Thai]
- Kobkul Rayanakon. *Development of Environmental Law Principles and Community Rights* (Academic Document No. 25). Chiang Mai: Chiang Mai University, 2006. [In Thai]
- Manit Jumba. *Description of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540*. 7th ed. Bangkok: Nititham, 2005. [In Thai]

-
- Nimnang Klangkul. "Performance of the Learning Process on Energy Conservation and Environment of Schools Participating in the Rung Arun Project Under the Buriram Provincial Primary Education Office." Master's thesis, Major of Social Sciences, Development Buriram Rajabhat Institute, 2002. [In Thai]
- Office of the Secretariat of the House of Representatives. "Aims and Explanations for Sections of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560." May 1, 2019. [In Thai]
- Piyada Wachirawongsakorn. *Natural Resource Management*. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2019. [In Thai]
- Siriwan Pornlertwiwat. "Factors Influencing the Participation of Community Forest Organization Members in Community Forest Conservation: A Case Study Ban Tha Wang Sai, Wang Mi Subdistrict, Wang Nam Khiao District Nakhon Ratchasima Province." Master's thesis, Faculty of Social Development, National Institute of Development Administration, 1998. [In Thai]
- Somyot Chuathai. *Knowledge of General Law*. 28th ed. Bangkok: Winyuchon, 2021. [In Thai]
- Suphawit Jiraphong, and Thanattha Rojanatakul. "A Guidelines for Promoting Sustainable Forest Conservation." *Roi Kaen Sarn Journal* 6, no. 10 (October 2021): 454. [In Thai]
- Tossaphon Tasanakulphan. *Environmental Politics When People's Rights Clash National Economic Development Policy Guideline: Map Ta Phut Case* (Research Report). Chiang Mai: Chiang Mai University, 2008. [In Thai]